

СЛА ВИС ТИЧ КИ

студии

ISSN 0352-3055
ISSN 2955-232X

24 (2)

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

СЛАВИСТИЧКИ СТУДИИ 24

ISSN 0352-3055 (печатена верзија)
ISSN 2955-232X (електронска верзија)

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

СЛАВИСТИЧКИ СТУДИИ 24

Списание на Катедрата за славистика
при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ Скопје

уредник на томот бр. 24:
Лидија Танушевска

Број 2

Скопје, 2024

Издавач: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

Уредник на издавачката дејност:
Владимир Мартиновски, декан на Факултетот

Меѓународен уредувачки одбор:
Ивана Видовиќ-Болт (Хрватска)
Јасминка Делова-Силјанова (Македонија)
Мирослав Коуба (Чешка)
Биљана Мариќ (Србија)
Милица Анчевски (Македонија)
Ѓоко Николовски (Словенија)
Јан Соколовски (Полска)
Биљана Мирчевска-Бошева (Македонија)
Бранко Тошовиќ (Австрија)
Алла Шешкен (Руска Федерација)

Лектура:
македонски: Анета Дучевска; *англиски:* Милан Дамјаноски;
йолски: Наталија Лукомска; *руски:* Татјана Ганенкова;
словенечки: Тина Југович.

Компјутерска подготовка и печат:
Мар-Саж, Скопје

Индексирање:
EBSCO, Linguistic Bibliography – Brill

ISSN 0352-3055 (печатено издание)
ISSN 2955-232X (електронско издание)

Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Blaže Koneski Faculty of Philology

SLAVISTIČKI STUDII 24

Journal of the Department of Slavic Studies
at Blaže Koneski Faculty of Philology

editor of volume 24:
Lidija Tanuševska

No 2

Skopje, 2024

Publisher:

Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Blaže Koneski Faculty of Philology

Editor-in-chief:

Vladimir Martinovski, Dean of the Faculty

International Editorial Board:

Ivana Vidović Bolt (University of Zagreb, Croatia)
Jasminka Delova-Siljanova (Ss. Cyril and Methodius University, N. Macedonia)
Miroslav Kouba (University of Pardubice, Czech Republic)
Biljana Marić (University of Belgrade, Serbia)
Milica Anchevski (Ss. Cyril and Methodius University, N. Macedonia)
Gjoko Nikolovski (University of Maribor, Slovenia)
Jan Sokolovski (University of Wrocław, Poland)
Branko Toshovik (University of Graz, Austria)
Alla Sheshken (Moscow State University, Russia)

Proofreading:

Aneta Dučevska (Macedonian Language); Milan Damjanoski (English language); Natalija Lukomska (Polish language); Tatyana Ganenkova (Russian Language), Tina Jugovič (Slovenian Language).

Printed by:

Mar-Saž, Skopje

Indexed in:

EBSCO, Brill's Linguistic Bibliography Online

ISSN 0352-3055 (print)

ISSN 2955-232X (electronic)

СОДРЖИНА
TABLE OF CONTENTS

СТАТИИ
ARTICLES

Марија ЃОРЃИЕВА-ДИМОВА

ТЕОРЕТСКАТА ФИКЦИЈА КАКО НАРАТИВНО ПЕРФОРМИРАЊЕ
НА ИНТЕРДИСКУРЗИВНИТЕ РЕЛАЦИИ МЕЃУ КНИЖЕВНОСТА И
ТЕОРИЈАТА

Marija GJORGJEVA-DIMOVA

THEORETICAL FICTION AS A NARRATIVE PERFORMANCE OF
INTERDISCURSIVE RELATIONS BETWEEN LITERATURE AND
THEORY..... 13

Pia ŽULA, Gjoko NIKOLOVSKI

BARVE V SLOVENSKI IN HRVAŠKI FRAZELOGIJI

Pia ŽULA, Gjoko NIKOLOVSKI

COLOURS IN SLOVENIAN AND CROATIAN PHRASEOLOGY 33

Marina ILIE

OBRAZ, RZEŻBA, WIERSZ: VERMEER I BRÂNCUȘI W POETYCKICH
EKFRAZACH MILCZENIA U WOJCIECHA WENCLA I GRIGORE VIERU

Marina ILIE

PAINTING, SCULPTURE, POETRY: VERMEER AND BRÂNCUȘI IN
POETIC EKPHRASES OF SILENCE IN THE WORKS OF WOJCIECH
WENCEL AND GRIGORE VIERU..... 49

Лилјана МАКАРИЈОСКА

КОИ ИМЕНУВАЊЕТО НА ПРАЗНИЦИТЕ ВО МАКЕДОНСКАТА
НАРОДНА КУЛТУРА

Liljana MAKARIJOSKA

HOLIDAY VOCABULARY IN THE MACEDONIAN TRADITIONAL
CULTURE 65

Биљана МИРЧЕВСКА-БОШЕВА

ПРЕТСТАВАТА ЗА ЖЕНАТА (ВРЗ МАТЕРИЈАЛ ОД МАКЕДОНСКАТА
И ОД РУСКАТА ЗООНИМСКА ФРАЗЕОЛОГИЈА)

Biljana MIRCHEVSKA-BOSHEVA

THE IMAGES OF A WOMEN (BASED ON MATERIAL FROM
MACEDONIAN AND RUSSIAN ZOONYMIC PHRASEOLOGY) 81

Marta MOLDOVAN-CYWIŃSKA

WYBRANE PUBLIKACJE W ZBIORACH WIRTUALNEGO MUZEUM
POMARAŃCZOWEJ ALTERNATYWY (OD FYDRYCHA DO MISZTAŁA)
JAKO PRZYKŁAD „PAMIĘCI OCALONEJ” – PRZYCZYNEK DO
ANALIZY

Marta MOLDOVAN-CYWIŃSKA

SELECTED PUBLICATIONS IN THE COLLECTION OF THE VIRTUAL
MUSEUM OF THE ORANGE ALTERNATIVE (FROM FYDRYCH TO
MISZTAŁ) AS AN EXAMPLE OF “SAVED MEMORY” - A CONTRIBUTION
TO THE ANALYSIS 95

Бојан ПЕТРЕВСКИ

ПОСЛЕДИЧНИ СО ПАРЕНТЕТСКИ ДЕЛ-РЕЧЕНИЦИ ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Bojan Petrevski

RESULT CLAUSES WITH A PARENTHETICAL CLAUSE IN THE
MACEDONIAN LANGUAGE 107

Joanna REKAS

BIOGRAFISTYKA W SŁUŻBIE ANTROPOLOGII. WIKTOR BURDA,
MARCIN CZERMIŃSKI I JÓZEF OBRĘBSKI – OD DOKUMENTACJI
LOKALNOŚCI DO KREOWANIA GLOBALNYCH NARRACJI

Joanna REKAS

BIOGRAPHY IN THE SERVICE OF ANTHROPOLOGY. WIKTOR BURDA,
MARCIN CZERMIŃSKI AND JÓZEF OBRĘBSKI – FROM DOCUMENTING
LOCALITY TO CREATING GLOBAL NARRATIVES 121

ПРИЛОЗИ REVIEWES, VARIA

Хенрик ДУДА

ЗА ПОЛСКАТА ЛИТЕРАТУРА ВО МАКЕДОНИЈА

Henryk DUDA

ON POLISH LITERATURE IN MACEDONIA 143

Лидија КАПУШЕВСКА-ДРАКУЛЕВСКА

БИБЛИОГРАФИЈА НА ПОЛСКАТА ПОЕЗИЈА ПРЕВЕДЕНА НА
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК (ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД)

Lidija KAPUSHEVSKA-DRAKULEVSKA

BIBLIOGRAPHY OF POLISH POETRY TRANSLATED INTO
MACEDONIAN (CHRONOLOGICAL OVERVIEW) 147

Лилјана МАКАРИЈОСКА

НОВО ИЗДАНИЕ ПОСВЕТЕНО НА МАКЕДОНСКИОТ ЗНАКОВЕН
ЈАЗИК

Викторија Волак, *Синонимија и ѿолисемија во македонскиот знаковен
јазик*, Посебни изданија, кн. 92, Институт за македонски јазик „Крсте
Мисирков“, Скопје 2023.

Liljana MAKARIJOSKA

NEW EDITION DEDICATED TO MACEDONIAN SIGN LANGUAGE

Викторија Волак, *Синонимија и ѿолисемија во македонскиот знаковен
јазик*, Посебни изданија, кн. 92, Институт за македонски јазик „Крсте
Мисирков“, Скопје 2023. 155

Бојан ПЕТРЕВСКИ

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје,

bojan_petrevski@flf.ukim.edu.mk

ПОСЛЕДИЧНИ СО ПАРЕНТЕТСКИ ДЕЛ-РЕЧЕНИЦИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Во трудот се разгледуваат конструкциите со последични дел-реченици во кои се јавува друга прилошкоопределбена дел-реченица во парентетска позиција. Во таа смисла, станува збор за конструкции со три дел-реченици, каде што третата е инкорпорирана во втората, втората ѝ е подредена на првата, а третата – на втората. Притоа, се анализираат комплексните прилошкоопределбени значења што произлегуваат од тие комбинации, кои ги вклучуваат последицата и дополнителната компонента – причина, цел, услов, временска рамка и концесија. Освен тоа, се разгледува и функцијата на парентетската позиција во поглед на информациската структура и на интерпретацијата на значењето.

Клучни зборови: последица, дел-реченица, значење, позиција, информација.

Воведни белешки

Во трудот ќе се разгледаат сложените конструкции со прилошкоопределбени (причински, целни, условни, допусни, временски) дел-реченици инкорпорирани во последични дел-реченици. Во таа смисла, ќе стане збор за сложени конструкции со најмалку три дел-реченици, при што ќе бидат земени предвид случаите во кои третата дел-реченица е вклучена во втората, втората ѝ е подредена на првата, а третата – на втората. Дел-реченицата вклучена во последичната се јавува во парентетска позиција.

Како што посочуваат Дехе и Кавалова (Dehé, Kavalova 2007: 1), парентетските реченици влегуваат во даден исказ што е во функција на основна реченица, но истовремено се структурно независни. Тие го прекинуваат прозодискиот тек на исказот, воведуваат интонациски паузи и имаат прозодиски карактеристики различни од основната реченица. Освен тоа,

тие се надвор од информациската структура на основниот исказ и обично не се дел од значењето во врска со неговата вистинитост¹.

Што се однесува на последичните реченици во македонскиот јазик, Минова-Ѓуркова (2000: 276–278) ги разгледува меѓу „прилошкоопределбените зависносложени реченици“, при што значителен дел од примерите што ги наведува е со повеќе од две дел-реченици, од типот на (1)–(3). Првиот пример е со една примарно наредена дел-реченица – *фоџелја го џодзеде*, на која ѝ е подредена последичната дел-реченица – *џака џџџо за миџ му се сџџори*, која, пак, е секундарно наредена – во однос на комплементарната дел-реченица – *дека џаџа*. Слични се примерите (2) и (3), во кои има по една примарно наредена дел-реченица (*џџи зборуваџ џџолку маџџно/децаџџа џџолку се занесоа во рабоџџаџџа*), на кои им се подредени последичните (*џџџо човек џомислува/џџа за малу ќе забораџеа*), кои се секундарно наредени – во однос на комплементарните (*дека не си нормален/џа си џџџаџџа дома*)².

(1) *Фоџелјаџџа џџо џодзеде, џака џџџо, за миџ, му се сџџори дека џаџа.*

(2) *Ти зборуваџ џџолку маџџно, џџџо човек џомислува дека не си нормален.*

(3) *Децаџџа џџолку се занесоа во рабоџџаџџа, џџа за малу ќе забораџеа џа си џџџаџџа дома.*

Тополињска (1997: 75) ја дефинира последицата како релација што поврзува настан причина со настан последица, со тоа што, како што посочува, „во граматичката традиција е прифатено конструкциите со настанот-последица оформен како појдовен (т.е. оформен во главната дел-реченица) да се викаат причински, а конструкциите со обратна дијатеза – последични.“ Дел од нејзините примери, кои се од дијалектниот јазик (каде што, како и во разговорниот воопшто, последичните реченици се поретки), исто така, содржат повеќе дел-реченици, од типот на (4), каде што на последичната дел-реченица ѝ претходат две дел-реченици во конјункција.

¹ Поширока класификација на парентетските конструкции изложува Калтенбек (во Dehé, Kavalova 2007: 29–31). Сп. Дехе Dehé (2014). За функцијата на прозодиската издвоеност в. и кај Комбет (Combettes 1998) и Неџе (Neveu 1998).

² За гледиштата за последичните реченици сп. Минова-Ѓуркова (1997: 321–342).

На примерот на францускиот јазик, покрај „специјализираните“, Иберти (Hybertie 1996: 1) издвојува и „неспецифични“ средства за изразување на релацијата *причина – последица*: „проста паратакса“, сврзникот *и*, предлози, глаголки прилози и релативни дел-реченици. Станува збор за структури што имаат други примарни значења, но во некои контексти може да изразат и последични.

³ Саздов (2018: 56) издвојува комбинираносложени реченици, „во кои се јавуваат повеќе зависни, па дури и такви во кои има повеќе од една главна реченица“, при што укажува дека „сложените реченици во секојдневието многу почесто содржат повеќе од две дел-реченици“. За класификацијата на сложената реченица во македонскиот јазик в. кај Минова-Ѓуркова (1993: 2000: 235–239) и Тополињска (1997: 9–91).

(5) *Доживеаја многу йоразы, йака шйю, бидејќи йрейсйојатй оружи важны наййревари, мораат брзо да се консолидираат.*

Значењата на конструкциите со последична и со дополнителна прилошкоопределбена дел-реченица во парентетска позиција

Што се однесува на последичните реченици, од нивните комбинации со другите прилошкоопределбени дел-реченици произлегуваат повеќе комплексни значења: ‘последича со причина’, ‘последича со цел’, ‘последича со услов’, ‘последича со временска рамка’, ‘последича со концесија’ и, најпосле, дури и ‘последича со последича’.

Значењето ‘последича со причина’ може да се изрази со сврзничката комбинација *йака шйю – бидејќи*, при што причинската дел-реченица, воведена со *бидејќи*, ја изразува причината за настанот во последичната дел-реченица, воведена со *йака шйю*. Причинската дел-реченицата функционира како подредена во однос на последичната, која функционира како подредена во однос на примарно наредената дел-реченица. Семантички, последичната и причинската дел-реченица оформуваат комплексна последича од настанот во примарно наредената дел-реченица, т. е. ‘последича со причина’.

Во примерот (6) причинската дел-реченица – *бидејќи и гравитирале на овие йросйори (каде шйю била Ойоманскатйа Имйерија)*, е подредена и инкорпорирана во последичната – *йака шйю йие во својатйа музика йрактйично инфилйирале голем број ориентйални елементйи*. Последичата со причина што ја оформуваат двете дел-реченици е – *йака шйю йие во својатйа музика йрактйично инфилйирале голем број ориентйални елементйи, бидејќи и гравитирале на овие йросйори (каде шйю била Ойоманскатйа Имйерија)*, и таа се однесува на примарно наредената дел-реченица: *Сефардйите биле најдобро йрифайени од йогашиной сулйан, значи од Турција*.

(6) *Сефардйите биле најдобро йрифайени од йогашиной сулйан, значи од Турција, йака шйю бидејќи и гравитирале на овие йросйори каде шйю била ойоманскатйа имйерија, йие во својатйа музика йрактйично инфилйирале голем број на ориентйални елементйи. (Слободна Европа)*

Значењето ‘последича со цел’ може да се изрази со сврзничката комбинација *йака шйю – за да*, при што целната дел-реченица, воведена со *за да*, ја изразува целта на настанот во последичната дел-реченица,

воведена со *така што*. Целната дел-реченицата функционира како подредена во однос на последичната, која функционира како подредена во однос на примарно надредената дел-реченица. Семантички, последичната и целната дел-реченица оформуваат комплексна последица од настанот во примарно надредената дел-реченица, т. е. последица со цел.

(7) „Чиноѝ на гласање не е врзан за ѝоследниоѝ ден, ѝтака ѝиѝо, за да се има јасносиѝ ѝо однос на ѝосѝаѝакиѝе, ѝѝоа гѝо ѝредвиђува и Деловни-коѝи, ѝѝоа гѝо ѝокажува и ѝраксаѝа ѝреѝхордно од слични иницијаѝивѝи за усѝавни измени заѝѝоа ѝиѝо Собраниеѝо одлучува доколку има ѝѝѝребно мнозинсиѝво за одлучување. (Макфакс)

Во примерот (8), условната дел-реченица – *ако ги соберете сите тие бројки заедно*, е подредена и инкорпорирана во последичната – *тथाка тито излегува еден солиден број*. Последичата со услов што ја оформуваат двете дел-реченици е – *тथाка тито излегува еден солиден број ако ги соберете сите тие бројки заедно*.

Значењето 'последица со временска рамка' може да се изрази со сврзничката комбинација *џака шџо* – *кога*, при што временската дел-реченица, воведена со *кога*, ја изразува временската рамка за настанот во последичната дел-реченица, воведена со *џака шџо*. Временската дел-ре-

ченицата функционира како подредена во однос на последичната, која функционира како подредена во однос на примарно надредената дел-реченица. Семантички, последичната и временската дел-реченица оформуваат комплексна последица од настанот во примарно надредената дел-реченица, т. е. последица со временска рамка.

Во примерот (9), временската дел-реченица – *кога го видов робојој*, е подредена и инкорпорирана во последичната – *џака шџо бев имџресиионииан од неговиој изглео*. Последицата со временска рамка што ја оформуваат двете дел-реченици е – *џака шџо бев имџресиионииан од изгледој на робојој кога го видов*.

(9) Пораснав со филмови како „Терминајор“, *џака шџо коџа ѓо видов робојој, бев имџресиионииан од неговиој изглео* – вели Розак. (Факултети.мк)

Значењето ‘последица со концесија’ може да се изрази со сврзничката комбинација *џака шџо* – *иако*, при што концесивната дел-реченица, воведена со *иако*, ја изразува неповолната околност за настанот во последичната дел-реченица, воведена со *џака шџо*⁴. Концесивната дел-реченицата функционира како подредена во однос на последичната, која функционира како подредена во однос на примарно надредената дел-реченица. Семантички, последичната и концесивната дел-реченица оформуваат комплексна последица од настанот во примарно надредената дел-реченица, т. е. последица со концесија.

Во примерот (10), концесивната дел-реченица – *иако голем дел од лингвистџиџе засџанаа зао мојој сџав*, е подредена и инкорпорирана во последичната – *џака шџо овие зборови беа џргнаџи џоо џриџџсок*. Последицата со концесија што ја оформуваат двете дел-реченици е – *џака шџо овие зборови беа џргнаџи џоо џриџџсок, иако голем дел од лингвистџиџе засџанаа зао мојој сџав*.

⁴ Според Назаренко (Nazarenko 2000: 21), концесијата е „негирана причина“, а според Тополињска (1997: 77) – „негација надградена врз причинската врска“. Во таа смисла, концесијата, која е неповолна околност што, сепак, не ја спречува реализацијата на ситуацијата, може да се воопшти со парафразата ‘има неповолна околност, но ситуацијата се реализира’/‘причината ја има, но последицата не се реализира’. Пошироко за концесијата в. кај Морел (Morel 1996).

(10) За жал, во нашата фела не постои никаква сличноста, и тоа е наша голема мана, така што, иако голем дел од лингвистичките застанаа за мојот став, овие зборови беа прегнати под притисок. (Рес публика)

Значењето ‘последица со последица’ може да се изрази со сврзничката комбинација *ѿака шѿѿо – ѿака шѿѿо*, при што втората последична дел-реченица ја изразува последицата од првата. Сепак, бидејќи последичните конструкции се единствените меѓу прилошкоопределбените во кои зависната дел-реченица не се јавува во препозиција во однос на главната, тоа значење не може да биде изразено со парентетска последична дел-реченица. Во таа смисла, можна е само конструкција од типот на (11), со две последователни последични дел-реченици, која би се јавила, евентуално, во говорениот јазик, макар што е мошне невообичаена.

(11) Мноѣу се љубойиѣни, ѡака шѣо ѡстојано чѣааѣ, ѡака шѣо знаѣ мноѣу.

Функцијата на парентетската позиција на дополнителната прилошкоопределбена дел-реченица

Што се однесува на позицијата на дел-речениците, се поставува прашањето дали во разгледуваните случаи дополнителната прилошкоопределбена, парентетска дел-реченица, освен во таква позиција, може да се јави во друга и какви значенски и информациски импликации има таа промена. На пример, конструкцијата во (12) може да се варира со постпозиција (13) или со апсолутна препозиција на целната дел-реченица (14).

(12) *Ги одложи обврскиџе, џака шџо, за да им џомоѓне, дојде џорано.*

(13) *Ги одложи обврскиџе, џаџа шџо дојде џорано, за да им џомогџе.*

(14) За да им помогне, ги одложи обврскиите, иако шито дојде
йорано.

Парентетската позиција е средство за тематизација, т. е. служи за да се сигнализира дека тие дел-реченици се со понизок степен на комуникациски динамизам⁵, информациски секундарни во споредба со последични-

⁵ Под *комуникациски динамизам* Фирбас (Firbas 1992) го подразбира придонесот

те во кои се инкорпорирани. Така, во конструкцијата во (12) парентетската, целна дел-реченица – *за да им ѝомогне*, е информациски секундарна во однос на последичната во која е инкорпорирана – *ѝака иѝѝо дојде ѝорано*. Поради информациската секундарност, парентетската дел-реченица може и да се изостави, со што исказот информациски ќе се осиромаша, но ќе остане кохерентен. Во таа смисла, конструкцијата во (12) може да се сведе на варијантата во (15).

(15) *Ги одложи обврскиѝе, ѝака иѝѝо дојде ѝорано.*

Од друга страна, поради информациската секундарност, т. е. бидејќи не функционира како рема, парентетската дел-реченица не може да се контрастира со друга содржина, како што покажува варијантата (16), која е исклучена. Спротивно на тоа, кога е во постпозиција, бидејќи функционира како рема, целната дел-реченица може да се контрастира, како што покажува варијантата (17).

(16) **Ги одложи обврскиѝе, ѝака иѝѝо, за да им ѝомогне, дојде ѝорано, а не за да се види со ѝријаѝелиѝе.*

(17) *Ги одложи обврскиѝе, ѝака иѝѝо дојде ѝорано, за да им ѝомогне, а не за да се види со ѝријаѝелиѝе.*

Што се однесува на случаите во кои дополнителната прилошко-определбена дел-реченица би се поставила во постпозиција, таа може да биде и двозначна, т. е. да се толкува во врска со претходната, последична дел-реченица, од една страна, или во врска со примарно надредената, од друга страна. На пример, во (12), бидејќи е во парентетска позиција, целната дел-реченица може да изразува само цел за настанот во последичната дел-реченица – помошта е претставена како цел само на пораното доаѓање. Во варијантата (13), бидејќи целната дел-реченица е постпозитивна, настанот што го изразува може да се толкува двојно – како цел на настанот

на јазичните единици за развојот на комуникацијата. Во таа смисла, посочува дека препозитивните дел-реченици се со понизок степен на комуникациски динамизам од постпозитивните (Firbas 1992: 217). Сепак, треба да се има предвид дека во случаите каде што не е прозодиски издвоена, препозитивната дел-реченица е фокусирана: *Ги одложи обврскиѝе, ѝака иѝѝо за да им ѝомогне дојде ѝорано, а не за да шеѝа*. Под *фокусирање* (*focalisation*) Кресел (Creissels 2006: 112) подразбира експлицитно сигнализирање на конституентот што е во функција на фокус, на пример, преку негово поставување во нетипична позиција. За поимот *фокусирање* (*focalisation*) в. и кај Неве (Neveu 2004: 134), Суте (Soutet 2012: 84–85) и Шародо и Менгено (Charaudeau et Maingueneau 2002: 265).

во последичната дел-реченица (‘за да им помогне, дојде порано’), од една страна, но и како цел на настанот во примарно надредената дел-реченица (‘за да им помогне, ги одложи обврските’), од друга страна. Со други зборови, во вториот случај помошта е претставена како цел на одложувањето на обврските, што е помалку веројатна, но можна интерпретација. Во таа смисла, потребата од еднозначност може да биде еден од мотивите за поставувањето на целната дел-реченица во парентетска позиција. Таа упатува само кон интерпретацијата според која помошта е претставена како цел на пораното доаѓање, а не и на одложувањето на обврските. Од друга страна, евентуалното поставување на целната дел-реченица во иницијална позиција, како во варијантата (14), упатува кон толкувањето според кое помошта е цел на одложувањето на обврските.

(12) *Ги одложи обврскиџе, џака шџо, за да им џомоѓне, дојде џорано.*

(13) *Ги одложи обврскиџе, џака шџо дојде џорано, за да им џомоѓне.*

(14) *За да им џомоѓне, џи одложи обврскиџе, џака шџо дојде џорано.*

Аналогна е ситуацијата во (18), (19) и (20). Во (18) важноста на книгата е претставена како околност спротивна на пропуштањето на промоцијата. Варијантата (19), освен за тоа толкување, остава простор и за интерпретација според која важноста на книгата е претставена како околност спротивна на задоцнетото известување. Кон тоа толкување еднозначно упатува варијантата (20), со иницијална позиција на концесивната дел-реченица.

(18) *Ги извесџи задоцнеџо, џака шџо, иако книѓаџа им беше мноѓу важна, ја џроџушџија џромоџијаџа.*

(19) *Ги извесџи задоцнеџо, џака шџо ја џроџушџија џромоџијаџа, иако книѓаџа им беше мноѓу важна.*

(20) *Иако книѓаџа им беше мноѓу важна, џи извесџи задоцнеџо, џака шџо ја џроџушџија џромоџијаџа.*

Во случаите каде што изразува неповолна околност што може да го засега само настанот во главната дел-реченица, концесивната може да

се јави само во иницијална (21) и, евентуално, во финална (22), а не и во парентетска позиција (23), со која исказот би бил парадоксален⁶.

(21) *Иако книѓата им беше многу важна, ги извеси задоцнејќи за промоцијата, така што им должи извинување.*

(22) *Ги извеси задоцнејќи за промоцијата, така што им должи извинување, иако книѓата им беше многу важна.*

(23) **Ги извеси задоцнејќи за промоцијата, така што, иако книѓата им беше многу важна, им должи извинување.*

Можност за две интерпретации може да се јави и во конструкции со други видови дел-реченици (на пример, комбинации од причинска и концесивна дел-реченица). Така, настанот во концесивната дел-реченица во (24) може да се толкува како неповолна околност за волјата за средба (‘иако имаше куп други работи, сакаше да се видиме’), од една страна, но и како неповолна околност за доаѓањето (‘иако имаше куп други работи, дојде’), од друга страна. Варијантата со парентетска позиција на концесивната дел-реченица (25) упатува само кон толкувањето според кое неповолната околност се однесува на волјата за средба. Варијантата со апсолутна препозиција на концесивната дел-реченица (26), исто така, упатува само кон едно толкување, според кое неповолната околност го засега доаѓањето.

(24) *Дојде зајќоа што сакаше да се видиме, иако имаше куј други работи.*

(25) *Дојде зајќоа што, иако имаше куј други работи, сакаше да се видиме.*

(26) *Иако имаше куј други работи, дојде, зајќоа што сакаше да се видиме.*

Неколку заклучоци

Конструкциите што вклучуваат повеќе од две прилошкоопределбени дел-реченици отвораат повеќе прашања во врска со нивните значења и позиции, но и со нивната меѓусебна компатибилност. Што се однесува на последичните дел-реченици, од нивните комбинации со другите прилошкоопределбени дел-реченици произлегуваат повеќе комплексни значења: ‘последика со причина’, ‘последика со цел’, ‘последика со услов’, ‘по-

⁶ Конструкциите од типот на (22) се можни, пред сè, во говорениот јазик.

слевица со временска рамка', 'последица со концесија' и 'последица со последица'.

Врз примери од македонскиот јазик, во трудот беа разгледани конструкции со прилошкоопределбени дел-реченици во парентетска позиција во однос на последичните. Како и сите други конструкции од тој тип, тие се дел од субординацијата во субординација во сложената реченица. Во нив на примарно надредената дел-реченица ѝ е подредена последичната, која е секундарно надредена во однос на дополнителната прилошкоопределбена, парентетска дел-реченица – причинска, целна, условна, временска или концесивна. Отстапка во тој поглед се конструкциите со две последични дел-реченици, од кои втората не може да се јави во парентетска, туку само во постпозиција, во согласност со фиксната постпозиција на последичните дел-реченици во однос на главната.

Парентетската позиција на дополнителната прилошкоопределбена дел-реченица служи за да ја тематизира, т. е. да сигнализира дека е информациски секундарна во споредба со последичната во која е инкорпорирана. Поради таа информациска хиерархија парентетската дел-реченица не може да се контрастира со друга содржина, а може дури и да се изостави, со што исказот информациски ќе се осиромаши, но ќе остане кохерентен. Освен тоа, поставувањето на дополнителната прилошкоопределбена дел-реченица во парентетска позиција ѝ обезбедува еднозначност, упатувајќи кон нејзина значенска врска само со последичната и, со тоа, исклучувајќи ја можноста да биде интерпретирана во врска со примарно надредената дел-реченица.

Последичните дел-реченици во кои се инкорпорирани други прилошкоопределбени дел-реченици се само дел од сложените конструкции со поголем број дел-реченици, кои отвораат прашања што не се поставуваат во врска со конструкциите со две дел-реченици. Во тој поглед, допрва треба да се истражат пошироко условите под кои во конструкциите со повеќе дел-реченици последичните може да изразуваат последица од настани изразени со различни видови дел-реченици и, во таа смисла, особено тенденциите во поглед на позицијата на дел-речениците. Тие резултати, пак, ќе треба да се постават во поширокиот контекст на анализата и класификацијата на сложените конструкции со поголем број дел-реченици во македонскиот јазик.

Користена литература

На кирилица:

- Минова-Ѓуркова, Л. 1993. „Кон класификацијата на сложените реченици“, *XIX научна дискусија на XXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 87–91.
- Минова-Ѓуркова, Л. 1997. *Сврзувачки средства во македонскиот јазик*. Скопје: Детска радост.
- Минова-Ѓуркова, Л. 2000. *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Магор.
- Тополинска, З. 1997. *Македонските дијалекти во Егејска Македонија. книга 1, Синтакса, III. 2*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Саздов, С. 2018. *Современ македонски јазик 4*. Скопје: Или-Или.

На латиница:

- Charaudeau P., & Maingueneau D. (ed.) 2002. *Dictionnaire d'analyse du discours*. Paris: Seuil.
- Combettes, B. 1998. *Les constructions détachées en français*. Paris: Édition Ophrys.
- Creissels, D. 2006. *Syntaxe générale, une introduction typologique 2: la phrase*. Paris: Hermes Science Publications.
- Dehé, N. & Kavalova, Y. (ed.) 2007. *Parentheticals*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Dehé, N. 2014. *Parentheticals in Spoken English: The Syntax-Prosody Relation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Firbas, J., 1992. *Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morel, M-A. 1996. *La concession en français*. Paris: Édition Ophrys.
- Nazarenko, A. 2000. *La cause et son expression en français*. Paris: Édition Ophrys.
- Neveu, F. 1998. *Études sur l'apposition: Aspects du détachement nominal et adjectival en français contemporain, dans un corpus de textes de J.-P. Sartre*. Paris: Honoré Champion Editeur.
- Neveu, F. 2004. *Dictionnaire des sciences du langage*. Paris: Armand Colin.
- Soutet, O. 2012. *La syntaxe du français*. Paris: Presses Universitaires de France.

Извори:

Макфакс <<https://11nq.com/cSDKS>> пристапено на: 20. 12. 2024.

Рес публика <<https://encr.pw/I6JiL>> пристапено на: 20. 12. 2024.

Слободна Европа <<https://encr.pw/Dqile>> пристапено на: 20. 12. 2024.

Слободна Европа 2 <<https://encr.pw/0op3J>> пристапено на: 20. 12. 2024.

Факултети.мк <<https://11nq.com/QX6Y6>> пристапено на: 20. 12. 2024.

Bojan PETREVSKI

Blaže Koneski Faculty of Philology

Ss. Cyril and Methodius University in Skopje

RESULT CLAUSES WITH A PARENTHETICAL CLAUSE IN MACEDONIAN LANGUAGE

Summary

The article analyzes compound sentences with adverbial clauses incorporated in another clause, expressing a consequence in Macedonian. In that sense, it takes into account sentences with at least three clauses in which the third clause is included in the second, the second is subordinate to the first, and the third - to the second, whereas the clause embedded in the one expressing a consequence occurs in parenthetical position. This article examines the complex adverbial meanings arising from those combinations, including the meaning of consequence and the additional components - reason, purpose, condition, time frame, concession. Furthermore, the function of the parenthetical position in regard to the information structure and the interpretation of the meaning is also analysed.

Keywords: consequence, clause, meaning, position, information